

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
04 квітня 2025 року**

ОДЕСА

УДК: 159.953:37.015.3:005.963

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління.

Соловейчук Олена Максимівна – фахівець Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери.

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №14 від 24 квітня 2025 р.)*

Рецензенти:

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Осіпова Тетяна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Університету Ушинського

Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 511 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку креативного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

СКОРОМНА Маріанна Володимирівна

ОСНОВИ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Здатність дивитися на звичайні речі нестандартно, генерувати нові ідеї, творчо вирішувати повсякденні завдання, оригінально діяти в невизначених умовах високо цінується в будь-якій сучасній сфері діяльності. Усе, що входить до понять креативності та креативного мислення, сьогодні вважається найбільш затребуваним навиком *soft skills*.

Американський вчений і професор Стенфордського університету Джон Гао дав одне з найдавніших визначень творчості: «Креативність — це загальний процес генерування ідей, розвитку ідей і перетворення їх на цінність. Цей процес поєднує в собі те, що люди називають інноваціями». Він також зазначив, що мистецтво генерації нових ідей і науки відточування цих ідей до стадії реалістичного відтворення.

Дж. Гілфорд вважає, що креативність - це здатність відмовитися від жорстких способів мислення. Саме після публікації його роботи, в якій він визначив різницю між двома розумовими операціями – конвергенцією та дивергенцією, поняття креативності набуло широкої популярності та почало активно досліджуватися [1].

Найчастіше креативність визначають як здатність генерувати незвичайні ідеї, відхилятися від загальноприйнятих схем мислення та швидко вирішувати проблемні ситуації. Водночас дослідники акцентують увагу на творчих уміннях як творчих здібностях особистості, які можуть виражатися в мисленні, емоціях, спілкуванні, певних видах діяльності, характеризують особистість у цілому чи окремі її сторони, продукти діяльності, їх творчу діяльність. процеси.

Креативність розуміється досить широко. Так, можна знайти різні визначення креативності [3]:

- це створення чогось нового з того, що вже існує;
- це вирішення проблеми новим і неординарним способом;
- це відмова від жорсткого мислення;
- це гнучкість і оригінальність;
- це схильність до аналізу та синтезу;
- це здатність інтуїтивно відчувати правильний напрямок думки;
- це здатність генерувати велику кількість ідей;
- це здатність мати новий і незвичайний погляд на проблему чи ситуацію.

Креативне мислення має цінність у бізнесі, науці, культурі, мистецтві, політиці - словом, у всіх динамічних сферах конкурентного розвитку. Це цінність творчості для суспільства.

Креативне мислення - це нестандартний, оригінальний вид мислення, який може привести до несподіваних рішень або нових відкриттів. Він потрібен кожній професії: ІТ, торгівля, військові, журналістика, право.

Креативне мислення допомагає у вирішенні існуючих проблем, оскільки найкращі ідеї можуть допомогти знайти вихід зі складної ситуації. Креативне мислення спонукає людину шукати самі незвичайні шляхи розвитку.

С. Сисоєва вважає, що креативне мислення є основою творчої особистості, «визначальним його чинником є індивідуальна творча діяльність», як сукупність індивідуальних творчих задатків і вмінь визначає певний рівень розвитку індивідуальних творчих якостей, знань, умінь і навичок. Креативне мислення різною мірою може відображатися в різних видах діяльності, що пов'язано з відмінностями в засобах і джерелах реалізації, рівнях розуміння та їх стійкості. Креативне мислення є фактором інноваційно-творчої діяльності, який забезпечує такий засіб вираження, який можна назвати творчим [5, с. 45].

Дуже часто поняття креативності та креативного мислення ототожнюються. Це пов'язано з певним розумінням креативності, сформованим у процесі дослідження креативності.

Сьогодні найбільш впливовими є дослідження у двох основних напрямках.

1) Перший з них вважав креативність універсальною пізнавальною творчістю. «Когнітивний» напрямок представляють одні з найвідоміших дослідників креативності – Дж. Гілфорд, С. Тейлор, Е. Торранс, С. Меднік. У цьому напрямі креативність розглядається як особливий тип мислення, а напрям дослідження — взаємозв'язок між креативністю, інтелектом, когнітивними здібностями та реальними досягненнями, а також вплив інтелектуальних когнітивних характеристик на здатність генерувати нові ідеї.

2) У рамках другого підходу креативність визначається як система особистісних якостей, що дозволяють людині створювати нові ідеї та інноваційні продукти. Найбільш відомими представниками цього методу є Ф. Баррон і А. Маслоу. Тут дослідження присвячені виявленню характеристик творчої особистості, визначенню особистісних і соціальних факторів творчості.

Загалом ці підходи не суперечать один одному й розглядають феномен креативності з різних ракурсів.

Основною теорією природи творчого мислення є теорія Дж. Гілфорда, який ввів поняття конвергентного мислення та дивергентного мислення. Конвергентне (від «конвергенція» – сходження) – спрямовано на пошук одного рішення задачі, дивергентне (від «дивергенція» – розбіжність) – багаторазова орієнтація на пошук необхідних відповідей на питання, розбіжність ідей в різні боки.

У разі конвергентного мислення, людина, що аналізує та встановлює послідовність подій або фактів, що неминуче призводить до певного висновку (результату).

Конвергентне мислення працює з класами, категоріями, об'єктами. Кожна категорія визначає якість, властивості та функції об'єкта на основі його справжньої природи. Мистецькі операції відбуваються в часовій зв'язності фактів і подій.

Завдання на конвергентне мислити означає робити цілком передбачувані висновки на основі наявних даних. Наприклад, знайдіть інші в межах більшої геометрії. У цьому випадку нічого нового не відбувається, результат лише підтверджує гіпотезу.

Таким чином, конвергентне мислення характеризується наступними рисами:

1. Користування готовими шаблонами розв'язків завдань.
2. Зосередження на формулюванні існуючих алгоритмів і отриманні чітко визначених результатів.
3. Чіткість рішення.
4. Виключення процесів мислення в суб'єктивній сфері: емоції, враження тощо.
5. Перетворення контенту здійснюється всередині категорії.
6. Достовірність отриманих результатів.

Конвергентне мислення – це традиційне, стандартне мислення.

Дивергентне мислення використовуйте різні компоненти свідомості, щоб використовувати їх для створення нових варіантів вирішення завдань. У процесі рефлексії не тільки відновлюються відсутні зв'язки, а й утворюються нові зв'язки.

Дивергентне мислення означає гнучкість асоціацій. У цьому випадку кожна відповідь створює новий сенс і зовсім інший сенс. Розриваються старі асоціативні зв'язки і утворюються нові асоціативні зв'язки, наприклад, шляхом поєднання реальних образів, частково або повністю містять один одного.

До рис дивергентного мислення можна віднести:

1. Брати участь у розумовому процесі розробки ідей, алгоритмів і повторного відкриття відповідей.
2. Виходити за межі загальноприйнятих методів прийняття рішень і шукати в багатьох вимірах.
3. Множинність і відносність значення.
4. Використовувати всі інтелектуальні ресурси (когнітивні та емоційні).
5. Перетворення вмісту між різними рівнями категорій.
6. Необхідно перевірити результати на їх відповідність дійсності та адекватність сприйняття.

Дивергентне – це креативне, творче мислення.

Обидва типи мислення важливі для продуктивної роботи свідомості та досягнення цілей. Один спосіб мислення доповнює інший. Найчастіше процес вирішення проблеми відбувається так: спочатку людина розглядає всі можливі варіанти вирішення проблеми, а якщо вони не підходять, то використовує творчі (дивергентні) методи.

Коли відомий психолог Е. Торренс діагностував і досліджував людей, які вважалися креативними, він виділив низку факторів, незалежних один від одного і достатніх для повної характеристики креативного мислення. Ці фактори включають:

1. Швидкість (легкість, продуктивність) – здатність генерувати велику кількість ідей. Цей коефіцієнт характеризує швидкість творчого мислення і визначається загальною кількістю відповідей. Швидкість може відображатися на рівні окремих слів, коли людина легко шукає слова, що містять ту чи іншу букву або буквосполучення; асоціативної швидкості, коли людина легко підбирає синоніми до заданого слова; і швидкості мовлення, яка означає швидкість, з якою ідеї можна висловити елегантними фразами в рамках певної теми

2. Гнучкість - здатність генерувати різноманітні ідеї, пов'язані з різними семантичними категоріями. Цей фактор характеризує гнучкість творчого мислення, здатність швидко перемикатися і визначається кількістю категорій (груп) відповідей. Гнучкість відображається в здатності бачити декілька ідей із застосуванням (наприклад, знайти якомога більше прикладів, які стосуються певної теми), а також здатності вийти за межі рамок, подолати інерцію мислення та піднятися до нової сфери. Проаналізуйте умови проблеми на більш високому рівні та знайдіть рішення.

3. Оригінальність – здатність висувати нестандартні, рідкісні ідеї. Цей фактор характеризує оригінальність, оригінальність творчого мислення, неординарність підходу до розв'язування задач і визначається кількістю рідкісних відповідей, незвичайним використанням елементів, оригінальністю структури відповіді. Оригінальність також існує в незвичайних ідеях (наприклад, мислення через асоціації, аналогії).

4. Здатність аналізувати та комплексно вирішувати проблеми на основі інформації. Більшість нових ідей і продуктів походять із загального інтелекту, причому аналітичне мислення та пам'ять є найважливішими. Здатність аналізувати старі речі є основою для створення нових речей.

Більшість діагностичних процедур, спрямованих на визначення креативності людини, базується на визначенні розвитку цих компонентів творчого мислення. Таким чином, один із способів розвинути креативне мислення - це розвинути вищезазначені характеристики.

Список використаних джерел:

1. Волощук І. Структура творчих здібностей особистості. Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах – 2002. - №6.
2. Здібності, креативність, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В.О.Моляко, О.Л.Музика. Житомир. 2007. 319 с.
3. Матвійчук Т. В. Основні напрямки дослідження творчих здібностей у психології та педагогіці. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2013. № 1. С. 145-150.

4. Методики дослідження креативності. ДОППО. Дніпропетровськ, 2010.

5. Моляко В. О. Проблема обдарованості: нові етапи психологічних досліджень та їх практичної реалізації : зб. наук. праць / за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ : BONA MENTE, 2002. 226 с.

СМЕТАНКІНА Наталя Володимирівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

На цей час одним із пріоритетних напрямів реформ системи вищої освіти є підвищення якості підготовки фахівців інженерного спрямування на основі креативного підходу, який передбачає використання різних форм навчання, орієнтованих на індивідуальні якості особистості.

Державний біотехнологічний університет є новим закладом вищої освіти, який динамічно розвивається. На жаль, становлення університету припало на важкий період в історії України. Це вплив пандемії коронавірусу на навчальний процес, коли живе спілкування з колегами та студентами замінив дистанційний формат. На теперішній час військові дії, масовий виїзд співробітників і студентів за кордон, руйнування навчальних корпусів призвели до того, що багато викладачів і студентів виснажені як морально, так і фізично. Головною особливістю навчання у технічному університеті є формування професійних компетенцій. Але саме креативність є ключовою якістю, що допомагає вирішувати складні проблеми в умовах необхідності адаптації до складних соціальних викликів та сприяє професійному зростанню.

Успішному розвитку креативності сприяє наявність певних якостей: гнучкості, оригінальності, розвиненої уяви тощо. Ці якості можна плідно розвивати під час навчання в університеті за допомогою самостійних проєктів, підтримки творчих ідей, заохочення ініціативи студентів, активних дискусій, відкритих обговорень наукових проблем. Тому навчальний процес вимагає від викладача ґрунтовної попередньої підготовки перед заняттями.

Професіоналізм і компетентність студента технічного університету це насамперед вміння самостійно застосовувати отримані знання, вміння та навички в звичайних умовах та нестандартних ситуаціях. Кафедра фізики та математики, яка є базовою для подальшої освіти, тобто всі студенти першого курсу вивчають математику та фізику. На першому курсі відбувається адаптація майбутніх фахівців до навчання у вищому навчальному закладі, яка не завжди проходить без труднощів. Студенти стикаються з необхідністю побудови взаємовідносин з однокурсниками та викладачами, з новою системою оцінювання знань та організацією занять, збільшенням обсягу навантаження та

САВЧУК Олена Петрівна Професійна підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (трудове навчання та технології)	377
СЕВЕРИНЮК Тетяна Олександрівна Застосування методу мозкового штурму як чинника розвитку креативності здобувачів вищого навчального закладу	382
СИЧОВА Тетяна Олександрівна Шляхи збільшення креативності при викладанні вищої математики	386
СКОРОМНА Маріанна Володимирівна Основи креативного мислення учнів	389
СМЕТАНКІНА Наталя Володимирівна Розвиток креативних навичок у студентів технічного університету	393
СОКАЛЬ Марія Анатоліївна Проєктування креативного навчання в дизайні уроків мови і літератури в початковій школі	395
СОКОЛОВА Ганна Борисівна Інноваційні підходи до формування емоційного інтелекту у дітей з особливими освітніми потребами: роль творчості в педагогічній діяльності	397
СОРОКА Лариса Миколаївна Креативність як фактор конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти на ринку праці	400
СТРЕЛЬНИКОВА Олена Олександрівна Розвиток креативного мислення студентів у процесі вивчення вищої математики	402
СУРІЛОВА Анастасія Олегівна Креативний підхід до вирішення правових колізій у Міжнародному морському праві	408
ТЕРЛЕЦЬКА Наталя Миколаївна Розвиток креативності як складової професійної діяльності вихователів	412
ТІТАРЕНКО Світлана Анатоліївна Психолого-педагогічні умови формування креативного потенціалу особистості	417
ТРУБИЦИНА Ольга Михайлівна Розвиток креативного мислення як ключової компетенції студентів у ЗВО	421
ТРУШЕВИЧ Ганна Богданівна Імідж та репутація лідера в організації: вплив креативного мислення як інструменту формування	425
УЛЬЯНОВА Тетяна Юрївна Роль креативності у вищій освіті	427
УСКОВА Лілія Миколаївна Креативність викладача як стратегія розвитку професіоналізму	431
ФЕДОРЕНКО Андрій Андрійович Педагогічних умов у процесі формування наскрізних умінь у молодших школярів в умовах позашкільних навчальних закладах	434
ФЕДОРЕЦЬ Микола Олександрович Розвиток музично-творчих здібностей молодших школярів як засіб формування їхньої креативності	437